

Провотар О.І., Карташова Л.А.

Київський національний лінгвістичний університет

**Особистісно орієнтована система навчання основ
інформаційних технологій при підготовці вчителів
іноземних мов**

Нові соціально-економічні умови найбільш гостро розкривають проблему формування особистості здатної самостійно робити вибір, ставити й реалізовувати цілі, які виходять за межі, запропоновані стандартними вимогами. Якісна підготовка кваліфікованих спеціалістів – одне з головних завдань, які ставить перед вищою школою Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). Зміни в економічній, соціальній та політичній сферах життя, впровадження нових інформаційних технологій (ІТ) вимагають нових підходів до розбудови як системи народної освіти, так і системи вищої освіти. Слід зазначити, що кожному новому етапові розвитку суспільства відповідають нові завдання освіти, саме суспільство визначає ті соціальні замовлення, які виконує школа. За висловлюванням С.О. Сисоєвої “Виникла необхідність перебудови педагогічного простору у всіх закладах освіти, розбудови системи освіти, спрямованої на особистісний і професійний розвиток особистості” [29].

Інформатизація навчального процесу у загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ), яка здійснюється все більш швидкими темпами, вимагає суттєвої зміни вимог до кваліфікації учителів іноземних мов (ІМ). Необхідною якістю характеристики сучасного вчителя стає високий рівень інформаційної культури, розвинутий інтелект, вміння грамотно працювати з засобами ІТ.

Вивчаючи та аналізуючи стан навчання ІМ в школі, дослідники стверджують, що в теперішній час вчителі ІМ у процесі навчання в ЗНЗ на всіх етапах зустрічаються з такими проблемами розвитку шкільної освіти [9,7]:

- невідповідність змісту існуючих традиційних підручників і знань, породжених новою науковою парадигмою;
- протиріччя між зростаючим обсягом інформації, який потрібно дати учневі та обмеженою кількістю навчального часу;

- протиріччя в логіці викладу змісту підручників, де завжди проглядається прагнення руху від загального до особистого, у той час, як процес пізнання в цілому йде зворотним шляхом;
- необхідність врахування психофізіологічного розвитку учнів і їх індивідуальних здатностей до навчання;
- відставання розвитку методики навчання як науки від сфери застосування її викладачами.

В своїх дослідженнях Зайцева Є.Н. говорить, що одна із закономірностей методики навчання ІМ наступна: навчання повинно базуватися на розвитку у школярів слухомоторних зв'язків в результаті виконання ними усних вправ та по можливості в індивідуальному режимі [20]. На жаль, практично всі підручники ІМ не враховують ці особливості предмету та мають направлення на якогось середнього учня. Як вважає В.В. Бебех: "Традиційні форми роботи з вітчизняними посібниками вже не є ефективними на сьогодні" [13]. Крім того, як зазначають спеціалісти, запропоновані в них вправи не завжди мають комунікативну спрямованість [17,3].

Виникає необхідність звертатись до зарубіжних видань, в яких дотримується принцип комунікативності та пропонується широкий спектр завдань і вправ. Вчителі часто адаптують навчальний матеріал до своїх потреб чи підбирають його з різних джерел. На думку спеціалістів, така ситуація є придатною для творчого пошуку вчителів в плані методичних та дидактичних розробок, для застосування нових методологічних технологій [31,10].

Значні додаткові резерви підвищення ефективності навчання ІМ відкриває використання ІТ. Крім того, використання ІТ вносить зміни в усі компоненти навчально-виховного процесу: зміст, методи, засоби, мету та форми навчання ІМ [16,18,14]. За висловлюванням Р.Ю Мартиноївої [25], засоби ІТ стимулюють розвиток внутрішнього мовлення як основи мовленнєво-розумової діяльності, таких як мислення, сприймання, увага та пам'ять; підтримують інтерес до заняття; стимулюють іншомовну мовленнєву діяльність; створюють та підсилюють мотивацію; відкривають додаткові можливості рефлексії; розширюють можливості подання інформації. Спеціалісти Яхнюк Т.О. [32], Малишкевич Л.М. [24], Львов В.В. [23] та ін. в своїх дослідженнях стверджують, що

тільки аудіо-візуальні засоби навчання ІМ поєднують у собі мовний та позамовний елементи навчання

Використання мультимедійних педагогічних програмних засобів в навчанні ІМ дозволяє доповнити методичне забезпечення такими засобами як, наприклад: комп'ютерні курси, демонстраційні та модульні програми, навчальні програми, програми-тренажери, перекладачі, словники, енциклопедії.

Опираючись на науковий досвід Мартинової Р.Ю. [25], Беспалько В.П. [1], Мейєра М. [10], Азімова З.Г. [11], Григор'євої Т.В. [16], Биконі О.П. [14], Зайцевої О.Н [20], Кірілова А.В. [21] застосування засобів ІТ навчально-виховному процесі навчання ІМ ми визначили, що вони можуть виступати як предмет вивчення та як засіб забезпечення навчальної діяльності учасників процесу навчання. Науковці стверджують, що на всіх етапах навчання ІМ комп'ютер виступає в ролі викладача, коли презентує:

- джерело навчальної інформації (яка частково або повністю замінює викладача та підручник) [6];
- наочний посібник (якісно нового рівня з можливостями відео ефектів та телекомунікації) [26];
- індивідуальний інформаційний простір [6];
- тренажер [26,5];
- засіб діагностики і контролю [28, 8].

ПК може виступати також як робочий інструмент і об'єкт навчання. У функції робочого інструменту ПК виступає як [22,4]:

- засіб підготовки документів та їх зберігання;
- текстовий редактор;
- графічний редактор;
- засіб моделювання.

Функцію об'єкта навчання ПК виконує під час [28]:

- створення програмних продуктів;
- застосуванні різних інформаційних середовищ.

Сьогоднішній вчитель ІМ повинен уміти оперативної, своєчасно реагувати на зміни у напрямках розвитку системи освіти взагалі та в методиках навчання ІМ зокрема. Деякі

передові учителі іноземних мов вже зараз досить широко використовують у навчальному процесі засоби ІТ. Що значно підвищує ефективність засвоєння учнями навчального матеріалу, розвиває їх розумові та творчі здібності, підвищує зацікавленість, активність в опануванні знаннями.

В своїх наукових дослідженнях М.І. Жалдак [19] говорить, що “значний вплив інформатизація навчального процесу справляє на удосконалення та розвиток методичних систем навчання гуманітарних дисциплін, зокрема іноземних мов за рахунок включення до засобів навчання комп’ютерних словників, довідників, тезаурусів і та ін., які надають можливість значно підвищити продуктивність праці при перекладі текстів з однієї мови на іншу, вивчення правильної вимови іноземних слів, написанні творів”.

Використання засобів ІТ у професійній діяльності вчителя ІМ також дозволяє удосконалити зміст навчання, методи та організаційні форми навчально-виховного процесу; забезпечити високий науковий і методичний рівень викладання; забезпечити індивідуальний підхід у навчанні та підвищити ефективність подання нового матеріалу за рахунок унаочнення.

Саме тому особливого значення набувають питання поновлення змісту та вдосконалення методики навчання основ ІТ майбутніх вчителів ІМ в лінгвістичному ВНЗ.

Аналіз стану навчання основ ІТ студентів лінгвістичних ВНЗ показує, що рівень сформованості знань та практичних умінь студентів, їх самостійності та готовності до подальшої самоосвіти значною мірою не відповідає вимогам сьогодення. На сьогоднішній день використовуються традиційні дидактичні системи, які мають жорстку семестрову форму та потребують багато часу для аудиторних занять. В умовах обмеженої кількості годин навчання відмічається складність ґрунтового вивчення основ ІТ; недостатній рівень знань та практичних умінь застосування засобів ІТ вчителями ІМ в професійній діяльності.

Нинішня система професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ з основ ІТ ще залишається не досить гнучкою та такою, яка має можливості гарантувати врахування швидкого розвитку ІТ та програмного забезпечення. Відзначимо, що в рамках цих систем досить складно враховувати особистісні якості студентів: швидкість сприймання навчального матеріалу,

тривалість довільної уваги, реактивність нервової системи, початковий рівень підготовки з даної дисципліни. Не враховується розрив у знаннях та вміннях студентів, що прийшли на перший курс навчання – при вивченні основ ІТ ця проблема проявляється найбільш чітко, ніж при вивченні інших дисциплін. Тобто спостерігається значна нерівномірність первинної підготовки студентів до роботи засобами ІТ.

Традиційною системою навчання також не достатньо враховується і професійна спрямованість навчально-виховного процесу, подолання студентами психологічного бар'єру роботи із засобами ІТ, здатності до самостійності, самореалізації та інших особистісних якостей. Тому традиційні системи навчання, які передбачають більш-менш однорідний склад навчальних груп не завжди можуть бути ефективними і вимагають науково-обгрунтованого удосконалення.

Слід зазначити, що навчально-виховний процес навчання основ ІТ у ВНЗ має два напрямки. По-перше, метою навчання студентів є отримання ними знань, умінь та формування навичок, які дозволяють свідомо використовувати персональний комп'ютер для вирішення різноманітних професійних задач – застосування в своїй науковій та творчій діяльності, роботі з документами, підготовці методичних матеріалів та наочності, пошуку та обробці інформації. Таким чином, вивчення основ ІТ сприяє підвищенню рівня інформаційної культури вчителя, його компетентності. По-друге, навчання майбутніх вчителів іноземних мов основ ІТ, як одному із сучасних засобів навчання іноземним мовам, що в поєднанні з традиційними методиками передбачає підвищення ефективності навчального процесу.

Очевидно, що вирішення поставлених питань навчання основ ІТ при підготовці вчителів ІМ у ВНЗ передбачає зміну методів, організаційних форм і засобів навчання, тобто розробку науково-обгрунтованої методичної системи. Це має сприяти активізації навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності студентів, розкриттю їх творчого потенціалу. З огляду на загальні властивості віку та життєвої позиції студентів як соціальної групи, впливає необхідність урахування індивідуальних особливостей розвитку та суб'єктного досвіду кожного студента. Завданням системи навчання основам ІТ мають бути: виявлення можливостей прояву активності особистості студентів у навчальному процесі з урахуванням

індивідуальних особливостей; виявлення умов, необхідних для формування активності особистості в навчальному процесі та формуванню більш високого інтелектуального рівня майбутніх фахівців.

Саме тому основною проблемою в нашому дослідженні є пошук та розробка ефективної системи навчально-виховного процесу, що базується на основі індивідуалізації і включення механізмів особистісного розвитку.

Уважаючи головним у навчанні основ ІТ напрямок розвитку особистості студента, в результаті активного пошуку шляхів його реалізації у ВНЗ, зокрема в лінгвістичних, вбачається актуальним застосування особистісно орієнтованої системи навчання основ ІТ, яка базується на принципах гуманізації, індивідуалізації та демократизації та враховує характерні якості особистості студента. Особистісно орієнтоване навчання базується на такій організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів та викладачів, за якої створені сприятливі умови для розвитку у суб'єктів навчання здатності до самоосвіти, самовизначення, самостійності та самореалізації. Така система спрямована не тільки на оволодіння кожним студентом певною сумою знань, умінь та навичок, але, що значно важливіше, – і на розвиток особистості студента.

Ми пропонуємо науково та експериментально обґрунтовану особистісно орієнтовану систему навчання основ ІТ студентів лінгвістичних ВНЗ, яка реалізується на основі модульної (блочної) системи навчання та враховує:

- різний рівень початкової підготовки студентів;
- різний рівень швидкості сприйняття та засвоєння матеріалу студентами лінгвістичного ВНЗ;
- сприяє індивідуалізованому вирішенню проблем, які виникають у процесі самостійної підготовки до заняття.

Особистісно орієнтована система навчання основам ІТ допоможе:

- вирішити проблему формування активної особистості, здатної творчо і логічно мислити;
- оцінювати та коригувати навчальний процес;
- виконувати підбір дидактичних засобів;
- подолати одноманітність форм і методів навчання;

- гармонізувати базовий та варіативні компоненти модульної організації навчання.

Створена система забезпечить умови:

- для застосування індивідуалізованого та диференційованого навчання;
- випереджальної самостійної роботи;
- спонукання до рефлексії – самоаналізу навчальної та професійної діяльності;
- виявлення власних труднощів та помилок;
- формування професійних умінь та навичок.

Література

1. Bepalko V.P.. Education and learning with computers participation. (The Science of the Irhird Millennium). – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО “МОДЭК”, 2002. – 352с.
2. Bork A., Learning through graphics. In R.Taylor (ed) The computer in the school: tutor, tool, tutee. New York: Teachers College Press.1980.
3. Fidler R. (2002) Principles of Mediamorphosis. //Living in the information age: a new media /Edited by Erik P. Bucy. Wadsworth – p.21-29.
4. <http://aik.barnaul.ru/aik/krug/7/23.html>.
5. <http://fei.lipetsk.ru/pub/tat/tat.htm>
6. <http://masu.ru/masu/science/sbornik/98.htm> И. Ю. Ефимова
7. http://ooipkro.nm.ru/Text/t27_251.htm
8. <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2001/tom/tom3/Doc13.HTML>
9. <http://www.intelteach.ru>
10. Meyer M., Baber R., Pfaffenberger B (1999). Computers in Your Future. 3rd Edition. New York: Macmillan Computer Publishing.
11. Азимов З.Г. Компьютерные текстовые редакторы на уроке иностранного языка //Иностранные языки в школе. – 1997. - №1. – С.54-58.
12. Айлазмаян А.К. Образование и телекоммуникации // Педагогическая информатика. 1993. - №1. – С.5-11.
13. Бебех В.В. Організація навчального процесу при вивченні курсу “Ділова англійська мова” з використанням інформаційних

технологій. //Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Збірник наукових праць, вип. 21, Видавничий центр КНЛУ, НМАУ, 2002. – 217с.

14. Биконя О.П. Взаємозв'язок усного та писемного мовлення навчання студентів-економістів з використанням сучасних інформаційних технологій (на матеріалі ділової англійської мови)Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 21 / За загальною редакцією акад. АПН України Євтуха М.Б., - Київ: Видавничий центр КНЛУ, НИАУ, 2002. – 217с.].

15. Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного обучения. – М., 1977.

16. Григорьева Т.В., Мерцалова О.А. Компьютеры в преподавании иностранных языков //Иностранные языки в школе. 1991. - №3. – С.99.

17. Гуманитарные исследования в Интернете. /Под ред. А.Е. Войскунского, М.: “Можайск-Терра”, 2000. – 432с.

18. Гуревич Е.А. Интенсивное обучение деловой переписке на английском языке // Иноземні мови. 1997. - №1. – С.59-60.

19. Жалдак М.І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу. //Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Частина 1. – Харків: “ОВС” 2002. – 640 с.

20. Зайцева Е.Н. Информационно-обучающая среда как средство развития самостоятельной работы студентов при обучении иностранному языку. Автореферат дисс., Ярославль: Изд-во Ярославского ГПУ, 2003. – 23с.

21. Кириллов А.В. Новые информационные технологии в базовом гуманитарном образовании //Информатизация базового гуманитарного образования в высшей школе. Межвузовская научно-методическая конференция. Тезисы докладов. М.: НИИВО, 1995. С.18-20.

22. Лапінський В.В. Проблеми використання мультимедійних засобів навчання. Всеукраїнська наук. практ. конф. Освітня система сільського регіону: проблеми та перспективи розвитку. Тез. допов. Біла Церква, 2000. – С.164-167.

23. Львов В.В. Компьютеры на уроках русского языка. //Русский язык в школе. – Москва. – 1986. - №3. – С.3-7.

24. Малишкевич Л.М. Комп'ютерна текстова діяльність у процесі навчання іноземних мов // Вісник Київського

державного лінгвістичного університету. Серія „Педагогіка і психологія”. Вип. 4. – 2001. – С.231-238.

25. Мартинова Р.Ю. Компоненти змісту навчання іноземних мов в ієрархічній послідовності оволодіння ними. //Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Частина 1. – Харків: „ОВС” 2002. – 640 с.

26. Микрюков В.Ю. Информатика в школе и вузе: проблемы обучения. http://www.courier.com.ru/top/content/inf_ka.htm.

27. Нильсен Я. Веб-дизайн: книга Якоба Нильсена. пер. с англ., СПб: Символ-Плюс, 2000. – 512с.

28. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998.

29. Сисоева С.О.. Педагогічні технології у сучасному освітньому просторі. //Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Частина 1. – Харків: “ОВС” 2002. – 640 с.

30. Татров А.С. Использование новых информационных технологий для изучения английского языка. Универсальные и специализированные персонально ориентированные информационные среды ПОИС, // Материалы Всероссийской телеконференции "Применение новых информационных технологий в образовании", Ставрополь 25-29 мая 1999 года.

31. Уваров А.Ю. Пространство задач информатизации школы. Информатика, №23, 2002. – с. 2-9.

32. Яхнюк Т.О. Використання фрагментів художніх відеофільмів для навчання студентів мовних спеціальностей соціокультурної англійської лексики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук, 2002. – 21.